

BIOARCHEOLOGIE JAKO PROSTŘEDEK INTERPRETACE ŽIVOTA MINULÝCH POPULACÍ

Předložená disertační práce doktorského studijního programu “Molekulární a buněčná biologie, genetika a virologie” je v teoretické části zaměřena na problematiku především amerického pojetí bioarcheologie, jejího historického vývoje včetně metodologických východisek. Je napsána formou teoretického úvodu se 14 příloženými publikacemi, které jsou podle autora východiskem pro srovnání v teoretickém úvodu detailně popsaného amerického a v publikacích prakticky využívaného českého bioarcheologického výzkumu. Disertace je tudíž pojata coby jakási „konfrontace“ obou takto formulovaných pojetí, amerického a evropského (britského).

Disertační práce obsahuje všechny požadované kapitoly, tj. abstrakt, úvod, vlastní teoretickou část, experimentální část včetně výsledků, diskusi, shrnutí a citovanou literaturu. Přílohu tvoří 14 ve valné většině již publikovaných odborných článků či publikovaných literárních rešerší.

Jedna z prvních podkapitol nese název „Obecná definice bioarcheologie“, informující velmi stručně, že bioarcheologie je vědní obor zaměřující se na exkavaci a analýzu lidských ostatků z archeologického kontextu (Krigbaum, 2008). Zde bych upřednostnila spíše název „Definice bioarcheologie podle amerického konceptu“. Definice bioarcheologie podle evropského (britského) pojetí je totiž daleko obecnější než autor uvádí. Je definována jako vědní disciplína, která se zaměřuje na studium biologických pozůstatků z archeologických lokalit (lidských, zvířecích, rostlinných), přičemž cílem bioarcheologie je porozumět životu minulých populací, pomoci rekonstruovat zdravotní stav, výživu, pohybové vzorce, demografii, ale i sociální strukturu a kulturu. Evropská definice je zmíněna v textu poprvé až na straně 24 a navíc velmi zjednodušeně až zkráceně.

Další kapitola pojednává o vývoji nejen bioarcheologie, ale i o vývoji retrospektivní/biologické antropologie, v navazující kapitole pak jsou představeny modely bioarcheologie včetně problémů, které se ale opět týkají nejen bioarcheologie jako takové, ale i obecně výzkumu pozůstatků člověka. Ačkoliv se jedná a zajímavou syntézu poznatků, místy se autor dopouští některých nepřesností (viz faktická připomínka 1 a 2). Historický vývoj bioarcheologie je pak opět řešen v kapitole „Předmět studia a tematické okruhy bioarcheologie“ (str. 26-27), historická transformace v oboru archeologie je popisována na stranách 28-29, což působí v kapitole mírný chaos. Jako nejzdařilejší hodnotím kapitolu „Tematické okruhy bioarcheologie“, která konečně přináší metodologické spektrum výzkumu (kvality života, životního stylu a chování a populační historie) bez zbytečného porovnávání obou konfrontovaných přístupů.

Kapitola „Experimentální část“ zbytečně řeší historický vývoj bioarcheologie v České republice a publikační spektrum tuzemského retrospektivního periodika *Interdisciplinaria Archaeologica* (IF 0.2), což pokládám za samoučelné. Každý vědec retrospektivních oborů se snaží publikovat svoji vědu v prestižních mezinárodních časopisech, ke kterým tento bohužel nepatří. Zajímavější by byla tedy rešerže, jak se tuzemským bioarcheologům daří publikovat právě tam, což by přineslo informaci, zda je tento obor u nás se světem srovnatelný, ať už spadá pod jeden či druhý koncept diskutovaného oboru.

Doktorand zde pak zformuloval velmi ambiciózní a neobyčejně smělý cíl (induktivní proces), kdy na základě jednotlivých článků svého výzkumu, jejich zaměření a výsledků, diskutuje stav bioarcheologie v našem odborném prostředí. Zajímalo by mě, jestli by „stav bioarcheologie v našem prostředí“ podobně odrážela publikační činnost námátkou některého jiného bioarcheologa. Myslím, že na tuto otázku znám odpověď.

Další podkapitoly experimentální části popisují výsledky a diskutuje se zde především úskalí bioarcheologického výzkumu a autor u každé publikace poctivě vypisuje, co a jakými metodami se ve které publikaci zjišťovalo, jaký je jeho vlastní podíl na výzkumu. Vysvětluje také, proč nejsou v jeho publikacích stanoveny hypotézy, vyzdvihuje význam kazuistik. V tomto směru nelze z mé strany bohužel jinak než s tímto názorem polemizovat.

Coby biologický antropolog si neumím představit kvalitní diplomovou práci ani akceptovaný vědecký projekt, kde nejsou zformulovány hypotézy.

V kapitole shrnutí postrádám závěry, které vyplývají alespoň z některých publikovaných studií, ačkoliv chápu, že disertační práce byla pojata obecněji.

Otázky:

1. V návaznosti na předchozí větu posudku, mohl byste zformulovat jednoduché závěry (zjištění), které vyplývají alespoň z některých Vašich stěžejních publikací? Konkrétně by mě zajímala např. problematika týkající se mikrobiomu zubního kamene.

Příklady připomínek formálního či jazykového charakteru:

1. české skloňování latiny (... Mezi takové řadíme například **suturu metopicu** (Velemínský, 1999) str. 39)
2. gramatické chyby (... Používání označení forenzní a biokulturní přístup **sebou** nese str. 25; 2 osobnosti **hráli** roli str. 26)

Připomínky faktické:

1. na str. 19 autor píše o projevech nspecifického stresu na kostře. Ano, asymetrie patří do této skupiny, ovšem nikoliv direkcionalní, ale **FLUKTUAČNÍ!** Příklady, které doktorand nešťastně použil, patří do té první skupiny
2. záměna termínů **biologické antropologie** a retrospektivní antropologie
3. zubní **obrus** – **str. 38** (opotřebení chrupu – atrice/abraze)

Závěr

Disertační práce dosahuje úrovně kladené na disertační práce daného studijního oboru. Jako součást dizertace bylo přiloženo 14 publikací, z nichž 7 spadá do databáze WOS a 12 je dohledatelných v rámci databáze Scopus (7 publikací s IF, 3 publikace prvoautorské, 9 původních vědeckých článků a 3 publikované literární rešerže). Z přiložených publikací s IF oceňuji nejvíce dvě spoluautorské studie publikované v

prestižním forezním časopise FSI – genetics (IF 3.2, 1. časopis 1. kvartilu skupiny “Legal Medicine“) a studii publikovanou v časopise Radiokarbon (IF 2.0, 2. kvartil). Publikační aktivita Jiřího Šnebergera je rozsáhlá a vzhledem k oboru, který reprezentuje, lze ocenit i publikace v lokálních časopisech. Prokázal, že publikačně uspěl jak na mezinárodní (citovanost dle WOS je 45 citací bez autocitací), tak i na tuzemské úrovni (hodnocení úrovně bioarcheologie v České republice na základě vlastní publikační, i když multidisciplinární činnosti, pokládám za mladickou pošetilost a nerozvážnost). V disertaci jsem nenašla žádné závažné nepřesnosti ani chyby, které by významně ovlivnily či snižovaly její kvalitu. Jedná se jen o několik nepřesností v podobě drobných typografických chyb.

Protože práce odpovídá organizačnímu řádu doktorského studia, doporučuji ji k obhajobě a získání titulu Ph.D.

V Praze, dne 14.1. 2025

Prof. RNDr. Jana Velemínská, Ph.D.

Katedra antropologie a genetiky člověka